

De Gele Kwikstaart in de westelijke Eempolders

Jan Mooij

Mannetje Gele Kwikstaart, Arkemheen, 1 mei 2022 | Doortje van Dijk

In de Eempolders zien wij regelmatig kwikstaarten. De Witte Kwikstaart is verreweg de talrijkste, zowel als broedvogel en als doortrekker. Een enkele maal komen Grote Gele Kwikstaarten op doortrek voor. De Gele Kwikstaart zit daar tussenin. Wij zien hem in meestal kleine aantallen bij de trek en in de broedtijd. Het blijkt dat er in de loop van de tijd grote verschillen zijn in de aantallen die geteld worden.

De figuren 1, 2 en 3 geven een overzicht van de aantallen door de jaren heen. Normaal geef ik een overzicht over alle drie de telgebieden gezamenlijk, maar voor de Gele Kwikstaart zijn de verschillen tussen de telgebieden zo groot dat ik aparte grafieken voor de gebieden Noord en Oostermeent heb gemaakt. In telgebied Zuid is de Gele Kwikstaart in de hele telperiode slechts een incidentele verschijning in de trektijd, vandaar dat ik dit gebied verder niet behandel. De Oostermeent wordt pas vanaf 1984 geteld. Van de jaren 1988 tot en met 1990 is de verdeling tussen de telgebieden niet bekend, wat tot een lege zone in de grafiek leidt. Uit de wel beschikbare totaalcijfers blijkt dat in die periode flinke aantallen Gele Kwikstaarten aanwezig waren.

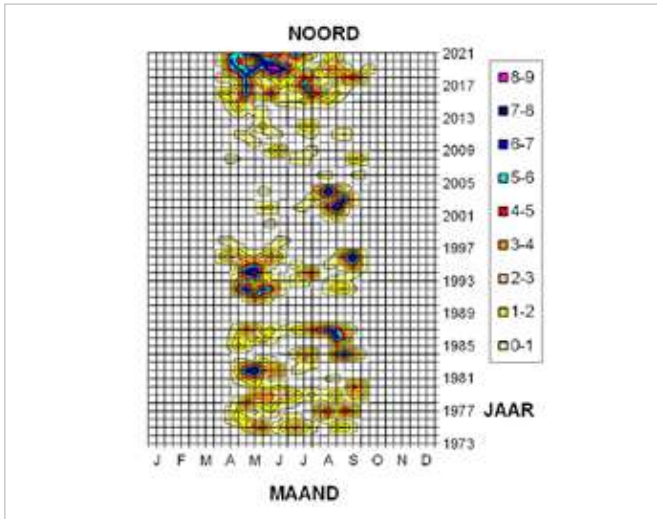
In het telgebied Noord zagen we van het begin tot ongeveer 1997 redelijk constante aantallen vogels. De grootste aantallen zijn in mei en in augustus-september, wat suggereert dat doortrek belangrijk was. Er zijn echter ook

regelmatig waarnemingen in juni en juli, en die moeten wel op broedgevallen betrekking hebben. Daarna nemen de aantallen in het voorjaar en in iets mindere mate in het najaar plotseling sterk af. Het lijkt erop dat er nauwelijks nog doortrek optrad. Incidenteel zijn er nog waarnemingen in de maanden mei tot en met juni. Mogelijk waren er nog steeds kleine aantallen broedvogels aanwezig. Bij de Eempoldertellingen tellen we langs de wegen en kleine vogels als Gele Kwikstaarten die meer dan honderd meter van de weg verwijderd zijn worden vrijwel zeker gemist. Vermoedelijk zien we dus maar een fractie van de aanwezige aantallen. Vanaf 2015 nemen de waargenomen aantallen weer sterk toe.

In de Oostermeent zagen we vanaf 1984 relatief grote aantallen Gele Kwikstaarten. Bedenk dat telgebied Noord ruim vijfmaal zo groot is als de Oostermeent. Van mei tot en met augustus zijn er Gele Kwikstaarten aanwezig. Dit wijst op een behoorlijk

grote populatie broedvogels. Ook hier stortten de aantallen in 1997 plotseling in. Zo nu en dan werden er groepjes gezien in de trektijd en dan vooral in het najaar. Net als in Noord waren er zo nu en dan ook waarnemingen in de broedtijd. Bij broedvogelinventarisaties werden enkele territoria vastgesteld. De veronderstelling ligt voor de hand dat hier nog op kleine schaal gebreed werd.

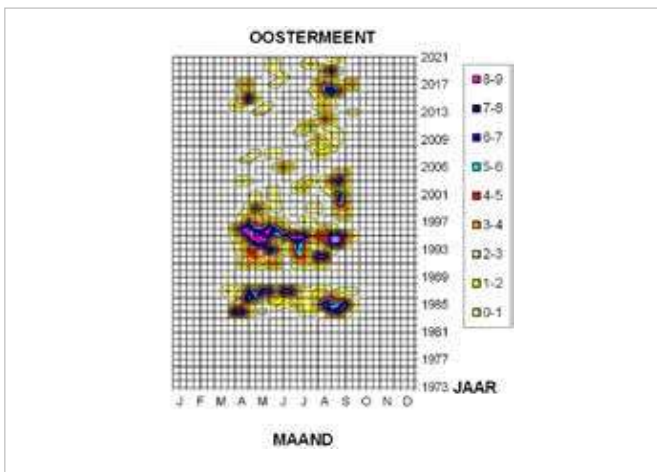
Een leuke toevoeging is dat er zowel in het reservaat in telgebied Noord als in het belangrijkste stuk in de Oostermeent tussen 1988 en 2017 regelmatig broedvogelinventarisaties zijn uitgevoerd. Dit is vooral gedaan door Dick Jonkers op verzoek van Natuurmonumenten. Het gaat hier weliswaar niet over de volledige telgebieden, maar wel over die stukken waar wij tegenwoordig het overgrote deel van onze Gele Kwikstaarten waarnemen. Dit geeft de mogelijkheid om onze resultaten en die van de BMP-tellingen met elkaar te vergelijken.

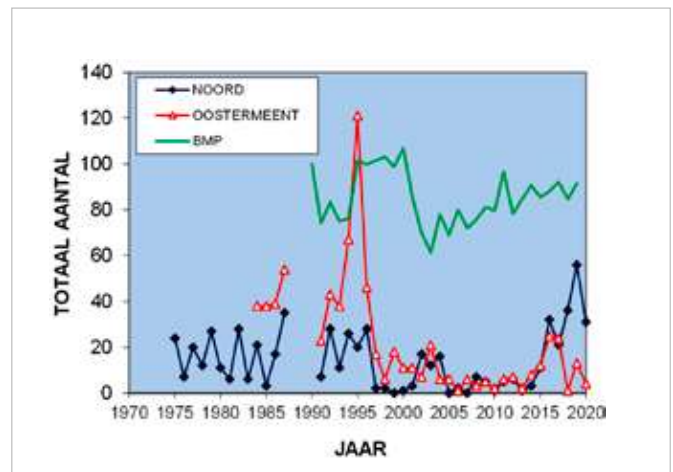
Figuur 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de Gele Kwikstaart in het telgebied Noord.

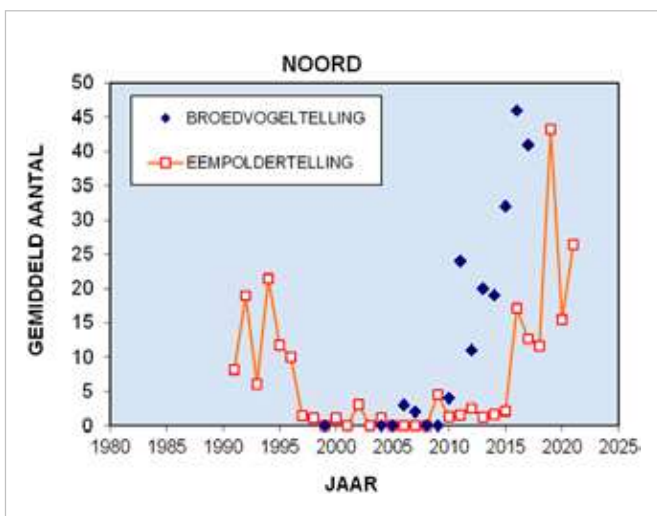
Mannetje Gele Kwikstaart
Arkemheen, 1 mei 2022 | Doortje van Dijk

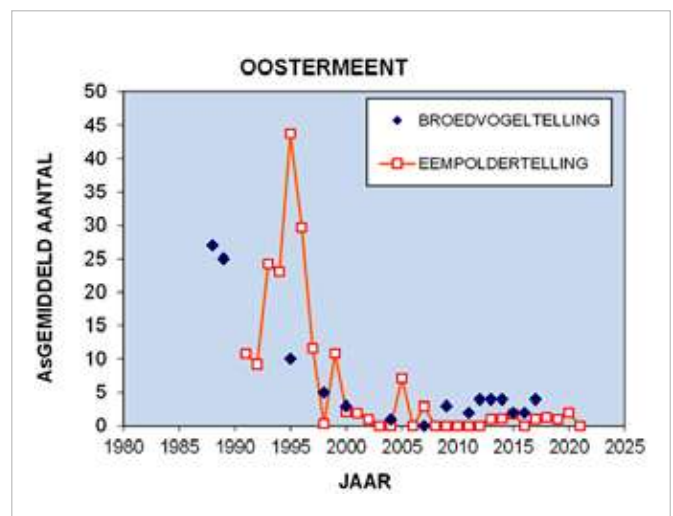
Figuur 2. Samenvatting van alle telresultaten voor de Gele Kwikstaart in het telgebied Oostermeent.

Figuur 3. Totaal aantal getelde Gele Kwikstaarten per jaar voor de telgebieden Noord en Oostermeent. Ter vergelijking de indexen van de Sovon telreeksen voor het BMP-project (broedvogels).

Figuur 4. Gemiddeld aantal waargenomen Gele Kwikstaarten in telgebied Noord voor de maanden april tot en met juni. Ter vergelijking zijn de aantallen vastgestelde territoria bij broedvogelinventarisaties in het reservaat aangegeven.

Figuur 5. Gemiddeld aantal waargenomen Gele Kwikstaarten in telgebied Oostermeent voor de maanden april tot en met juni. Ter vergelijking zijn de aantallen vastgestelde territoria bij broedvogelinventarisaties in een deel van dit gebied aangegeven.

Mannetje Gele Kwikstaart, Eemnes, 11 juni 2020 | Wim de Jong

Figuur 4 geeft het aantal bij de broedvogelinventarisatie vastgestelde territoria van de Gele Kwikstaart onder het hoofd Broedvogeltelling. Ter vergelijking is het gemiddeld aantal waargenomen kwikstaarten bij de Eempoldertellingen in de maanden april tot en met juni vermeld. De broedvogelinventarisaties eindigen eind juni, vandaar dat wij de tellingen in de Eempolders die later in het jaar vallen niet meenemen. Bij die latere waarnemingen kan de invloed van doortrekkers groot zijn en die hebben natuurlijk geen relatie met het aantal broedvogels. We zien dat in Noord de aantallen van 1999 tot 2010 inderdaad heel laag zijn. Daarna stijgen ze snel. Dit is hetzelfde beeld als bij onze tellingen, al begint de stijging daar wel enkele jaren later. Bij de Oostermeent is het beeld heel anders. Hier zijn de aantallen bij de broedvogeltellingen hoog bij het begin en daarna nemen ze af tot ongeveer 2000. Dit is weer in overeenstemming met onze tellingen in dat gebied. Het lijkt er dus op dat onze

tellingen een redelijk goede weergave zijn van de ontwikkeling van het aantal broedparen.

Er is wel een verschil in absolute waarde. Bij de broedvogelinventarisatie gebruiken we in de grafiek het aantal territoria, dus ruwweg de helft van het aantal aanwezige Gele Kwikstaarten. Voor onze tellingen nemen we het totaal van de waargenomen vogels in drie maanden, wat neerkomt op zes of zeven tellingen. Het is duidelijk dat wij maar een fractie van het aantal aanwezige Gele Kwikstaarten zien. Bij onze telroutes zijn er grote delen van het terrein die wij alleen vanaf honderden meters afstand kunnen bekijken. Voor grote vogels is dat niet zo'n bezwaar, maar zoals eerder vermeld: een kleine vogel als de Gele Kwikstaart is op die afstand niet meer te ontdekken. Opvallend is dat in Noord het aantal territoria eerder begint toe te nemen dan bij onze tellingen. Dit zou je kunnen verklaren door aan te nemen dat de Gele Kwikstaarten eerst de rustige delen van de polders bezet hebben. Die liggen ver

van de wegen en daardoor blijven ze onzichtbaar voor onze tellingen. Pas bij het 'vollopen' van de polders nemen dan de aantallen die vanaf de wegen geteld worden ook toe.

Literatuur

- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken (red.), 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. VWG het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Mooij, J., 2008. Het voorkomen van kwikstaarten in de Eempolders. De Korhaan 42(1): 29-31.
- Van 't Hoff, J., 2018. Gele Kwikstaart, *Motacilla flava*. Sovon Vogelatlas van Nederland: 530-531. Kosmos Uitgevers, Utrecht-Antwerpen.